

لقاح مصنوعی

از منظر فقه و حقوق موضوعه ایران

(با نگرشی بر اهداء گامت و جنین)

نویسنده:

الهام شاهسون

www.ketab.ir

انتشارات رویش بهاری

(rooyeshebahari)

سرشناسه	: شاهسون، الهام، ۱۳۶۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: لقاح مصنوعی از منظر فقه و حقوق موضوعه ایران (با نگرشی بر اهداء گامت و جنین) نویسنده الهام شاهسون
مشخصات نشر	: کرج: رویش بهاری، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۸ ص.
شابک	: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۹۱۵۰۸ - ۵ - ۶
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: تلقیح مصنوعی انسان (فقه)
موضوع	: Artificial insemination, Human (Islamic law)
موضوع	: تلقیح مصنوعی انسان - قوانین و مقررات - ایران
موضوع	: Artificial insemination, Human -- Law and legislation -- Iran
رده‌بندی کنگره	: BP ۱۹۸/۶
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷/۳۷۹
شماره کتاب‌شناختی ملی	: ۹۶۴۴۹۳۶

لقاح مصنوعی

عنوان: لقاح مصنوعی از منظر فقه و حقوق موضوعه ایران (با نگرشی بر اهداء گامت و جنین)
نویسنده: الهام شاهسون

طراح جلد: گروه طراحی پلکان

ناشر: رویش بهاری

مدیرتولید: امیر حیدری

شابک: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۹۱۵۰۸ - ۵ - ۶

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شناسه: ۱۴۱۵

نوبت چاپ: اول بهار ۱۴۰۳

تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست

صفحه	عنوان
۵	پیشگفتار .....
۷	مقدمه .....
	فصل اول: کلیات
۱۱	مباحث مقدماتی .....
۱۳	مفاهیم کلیدی .....
۱۳	مفهوم تلقیح مصنوعی .....
۱۴	مفهوم اهدای اسپرم .....
۱۴	مهمترین اختلال‌های منجر به استفاده از اسپرم بیگانه .....
۱۵	مفهوم اهدای تخمک .....
۱۶	مهمترین اختلال‌های منجر به استفاده از تخمک بیگانه .....
۱۷	مفهوم اهدای جنین .....
۱۸	مهمترین علل استفاده از جنین بیگانه .....
	فصل دوم: بررسی فقهی لقاح مصنوعی
۲۱	بررسی حکم اولیه اهدای اسپرم .....
۲۲	حکم مسأله به لحاظ آیات قرآن .....
۲۲	آیه اول .....

۲۷	آیه دوم
۳۱	آیه سوم
۳۴	روایات
۳۴	روایت اول
۳۶	روایت دوم
۳۶	روایت سوم
۳۸	روایت چهارم
۴۰	روایت پنجم
۴۲	بررسی حکم اولیه اهدای تخمک
۴۳	آیات قرآنی
۴۴	روایات
۴۸	بررسی حکم اولیه اهدای جنین
۴۹	آیات قرآنی
۵۰	روایات
۵۳	آراء فقها
۵۴	دسته بندی کلی آراء فقها در مورد تلقیح مصنوعی به سببی عام
۵۸	دسته بندی آراء فقها در مورد اهدای اسپرم
۵۹	دسته بندی آراء فقها در مورد اهدای تخمک
۶۰	دسته بندی آراء فقها در مورد اهدای جنین

فصل سوم: بررسی حقوقی لقاح مصنوعی

۶۵	بررسی حقوقی موضوع
۶۵	بررسی حکم قانونی اهداء گامت و جنین
۶۸	حقوق اموال در مالیت اسپرم تخمک و جنین
۶۹	تعریف مال
۷۰	عناصر و شروط اصلی مال
۷۳	دلایل مخالفین خرید و فروش و معامله اسپرم
۷۶	نسب

۷۶	تعریف نسب
۷۷	طرق ایجاد نسب
۷۸	نسب ناشی از نکاح
۷۹	نسب ناشی از شبهه
۸۱	ملاک انتساب
۸۲	ملاک انتساب طفل به پدر
۸۴	ملاک انتساب طفل به مادر
۸۷	حضانت
۸۷	تعریف حضانت
۸۸	وضعیت حضانت طفل در هر یک از شقوق سه گانه
۸۸	اهدای اسپرم
۸۸	اهدای تخمک
۸۹	اهدای جنین
۹۰	تربیت
۹۰	تعریف تربیت
۹۳	تعیین متولی تربیت طفل در هر یک از شقوق مورد بحث
۹۳	طفل ناشی از اهدای اسپرم است
۹۳	طفل ناشی از اهدای تخمک است
۹۴	طفل ناشی از اهدای جنین است
۹۵	الزام به انفاق
۹۵	تعریف نفقه
۹۶	انفاق طفل متولد از اهدای گامت و جنین
۹۶	وقتی طفل متولد از اهدای اسپرم است
۹۷	کودک متولد از اهدای تخمک است
۹۸	طفل متولد از روش اهدای جنین است
۹۹	نتیجه گیری
۱۰۱	فهرست منابع

پیشگفتار

شاید تا سه دهه قبل، ناباروری هر یک از زوجین به منزله یک مسیر بن‌بست و انقطاع نسل محسوب میگردید؛ ولی درک بشر از پدیده‌های زیستی و روند تولید مثل، مسیرهای متعددی را فراسوی زوج‌های نابارور قرار داد. شناسایی علل ناباروری از تحریک تخمک گذاری، تا اهدای گامت، اهدای جنین و رحم جایگزین امکان درمان بیشتر ناباروریها را که تا سه دهه قبل دست نیافتنی به نظر میرسید، فراهم ساخت.

در میان فقهای امامیه در خصوص اهدای گامت و جنین در درمان ناباروری و عقیمی نظرات و آرای مختلفی بیان شده است و هر یک نیز برای اثبات مدعی خود به آیات و روایاتی استناد کرده‌اند ولی هیچ یک به مجاز بودن این کار فتوا نداده‌اند و در نهایت تنها راهی که پیش روی می‌ماند احتیاط است ولی فقهای اهل سنت جملگی قائل به حرمت استفاده از گامت و جنین بیگانه و تلقیح مصنوعی شده‌اند.

قانون نحوه اهدای جنین نابارور مصوب ۱۳۸۲ در ایران اولین گام در جهت حل مشکل کسانی است که به روی طبیعی نداشتند و راه حل فرزنددار شدن را پرورش جنین حاصل از تلقیح خارج از رحم زوجهای قانونی و شرعی در رحم خود می‌دانند. در عین حال، قانون مذکور نتوانسته است ابعاد کامل رویداد حقوقی مذکور را تعیین نماید و به ابهام‌ها افزوده است. تبیین مبانی فقهی و حقوقی اهدای گامت و جنین و برطرف نمودن ابهام‌ها با بررسی برخی از آرای محاکم، حاصل این کتاب است.

مقدمه

تلقیح مصنوعی در ابتدای پیدایش و کشف، برای اصلاح نباتات و حیوانات و تکثیر نسل آنها مورد استفاده قرار می‌گرفت، در سال ۱۷۶۵ میلادی، آزمایش اولیه را یک دانشمند آلمانی به نام (Iudwig Jacob) بر روی ماهیها انجام داد. متعاقباً در اوایل قرن نوزدهم میلادی، عمل «تلقیح مصنوعی» بر روی گاو و گوسفند انجام شد و نتایج مثبت و قابل قبولی در پی داشت. در اواخر همین سده (Elie Ivanoff) دانشمند روسی روش خاصی را برای انجام و به کارگیری «تلقیح مصنوعی» در چهارپایان ابداع نمود که تا بعدها به طور گسترده مورد استفاده و عمل قرار گرفت.

در اثر این پیشرفت‌ها کم‌کم «تلقیح مصنوعی» و استفاده از آن به انسان نیز سرایت داده شد. سابقه امر به سال ۱۷۸۹ یعنی هنگامی که یک پزشک انگلیسی به نام (John Hunter) دست به چنین اقدام متعاقباً در سال ۱۸۳۸ این روش در فرانسه نیز مورد استفاده قرار گرفت. به نحوی که تا سال ۱۸۶۸، ۱۰ مورد از «تلقیح مصنوعی» در این کشور گزارش شده است.

امروزه تلقیح مصنوعی و مداخله شخص ثالث در تولید مثل انسانی، به عنوان یکی از مسائل مبتلا به جامعه علمی و حقوقی، در اکثر نقاط جهان مورد بحث و عمل است.

طبیعتاً نوآوری‌های پزشکی در امر «تلقیح مصنوعی» و استفاده از این متدها در درمان ناباروری در کشور ما به عنوان یک پدیده نوظهور اجتماعی جلوه می‌نماید و مسائل فقهی و حقوقی خاصی را برمی‌انگیزد. از این رو ما در این رساله برآنیم تا هم به بررسی ابعاد فقهی و حقوقی لقاح مصنوعی و تحلیل قانون مربوط به آن در نظام حقوقی ایران بپردازیم.

فقیهان و حقوقدانان متاخر بررسی‌ها و اظهار نظرهای مختلفی در خصوص جواز یا عدم جواز لقاح مصنوعی و نیز آثار ناشی از آن نموده‌اند به گونه‌ای که این بررسی‌ها به ارائه آرای فقهی و حقوقی مختلف و گاهی متضادی از سوی صاحب نظران منجر شده

است چنانکه به طور خلاصه میتوان گفت در مساله جواز انجام لقاح مصنوعی از لحاظ فقهی سه نظر مطرح است: ۱- حرمت مطلق؛ ۲- جواز مطلق ۳- تفکیک (یعنی جواز در صورت استفاده از سلول جنسی زوجین و عدم جواز در صورت استفاده از سلول جنسی غیر زوجین) و نیز این عمل از نظر حقوقی دارای آثار مختلف و حقوق و تکالیف متعدد همچون نفقه، حضانت، تربیت و ... می باشد. مجلس شورای اسلامی ایران نیز در این مورد با گذاردن قانونی تحت عنوان قانون نحوه اهدای جنین سعی نموده است تا به وظیفه ذاتی خود در این خصوص عمل نماید. این کتاب از دو بخش تشکیل شده است، بخش اول به بررسی ابعاد فقهی و بخش دوم به بررسی ابعاد حقوقی لقاح مصنوعی در نظام حقوقی ایران می پردازد.